

*В.В. Брич, М.Є. Молнар*

## Результати вивчення ставлення до осіб з інвалідністю студентів, майбутня спеціальність яких передбачає професійну роботу з ними

ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

Згідно з даними ООН, кількість людей з інвалідністю в світі сягає близько 15% населення. За інформацією Державної служби статистики України станом на 01.01.2017 р. кількість осіб з інвалідністю в Україні становить 2 603 319 осіб, тобто майже 6% загальної кількості населення, а кількість інвалідів працездатного віку перевищує 1,5 млн осіб.

Усвідомлюючи необхідність інтеграції людей з функціональними обмеженнями здоров'я у суспільство, світове співтовариство намагається вирішити це завдання шляхом подолання не тільки фізичних, але й стереотипних бар'єрів у їхній життєдіяльності.

За останнє десятиріччя соціальна політика багатьох європейських держав зазнала суттєвих змін. Ставлення до цієї соціальної групи людей, як до пацієнтів, якими необхідно лише опікуватися, і які не можуть долучатися до активного суспільного життя, змінилося на ставлення до них, як до повноправних членів суспільства, що мають рівні права з іншими громадянами країни [1].

В Україні поняття «інвалід» та «інвалідність» зорієнтовані не виключно на «поширений соціальний захист», а й на недосконалість оточення та наявність бар'єрів для нормальної життєдіяльності людей з інвалідністю. Тобто, політика щодо людей з інвалідністю в Україні вже орієнтується на необхідність усунення бар'єрів та здійснення активних заходів за цим напрямом [2].

Проблема людей з інвалідністю та інтеграція їх у соціум привертає увагу не тільки науковців, а й суспільства загалом. На даний момент, саме студентська молодь є рушійною силою суспільства, здатною змінити думку більшості стосовно таких осіб. Вже досліджували ставлення студентської молоді до інвалідизованих Ставицький О.О. [3, 4] та Мазай Л.Ю. [5]. Встановлено, що стереотипами у ставленні до людей з інвалідністю є переконання у тому, що це люди з обмеженими функціональними можливостями, недієздатні, самотні та безпомічні, які потребують постійної допомоги та опіки, їм властиві песимістичність настрою, замкнутість і надмірна концентрація на своїх проблемах [5]. Але особливої уваги заслуговує питання дослідження ставлення до таких осіб студентів, майбутня професійна діяльність яких тісно пов'язана з особами з інвалідністю – фізичних терапевтів, ерготерапевтів, фізичних реабілітологів.

Адже виявлено, що обсяг і зміст навіть соціальної реабілітації осіб з обмеженими можливостями залежить значною мірою від тих принципів, якими керуються у своїй діяльності суб'єкти реабілітації, суспільство в цілому, держава, що організують і реалізують відповідні соціальні програми. Суб'єкти процесу, при проведенні соціальної реабілітації повинні дотримуватися принципів, які несуть в собі основну ідею – ідею гуманізму [6].

**Мета роботи:** проаналізувати особливості ставлення до осіб з інвалідністю студентів, спеціальність яких передбачає професійну взаємодію з вказаними особами (спеціальності «фізична терапія, ерготерапія», «фізична реабілітація»).

**Матеріали та методи:** системний підхід і системний аналіз використовувався на всіх етапах дослідження; соціологічний – для отримання інформації шляхом письмового опитування респондентів; статистичний метод – для математичної обробки отриманих даних. Робота передбачала часткове використання психодіагностичної методики «Незавершені речення» для з'ясування рівня сформованості упередженого ставлення до осіб з інвалідністю серед студентів факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «УжНУ».

Соціологічне дослідження, яке охопило 88 студентів, віком 19–23 роки, проводилося з використанням спеціально розробленої анкети з 30 питань (з них 29 – відкритих), які включали: особисті дані (вік, стать, курс); а також завдання методики, які були розділені на декілька шкал: упередження, страх, відраза, толерантне ставлення. Дана методика дозволила нам виявити домінуючі стани та почуття, які виникають у студентської молоді при взаємодії з людиною з фізичними обмеженнями, а також визначити частку студентів, які збираються працювати за спеціальністю, і, окремо з інвалідизованими особами різних вікових категорій.

**Результати.** Було проаналізовано рівень прояву упередженого ставлення до осіб з інвалідністю в студентському середовищі та готовність молоді до безпосередньої роботи з ними.

При аналізі загального показника за шкалою «упередження» було виявлено, що 75% опитаних вважають, що упереджене ставлення до осіб з обмеженням здоров'я не є виправданим; 19,5% нейтрально ставляться до упередження стосовно осіб з інвалідністю; 5,5% – вважають упередження нормою.

Тобто, суттєва більшість респондентів (75%) позитивно ставиться до взаємодії з людьми з фізичними обмеженнями здоров'я, акцентуючи увагу на особистісних рисах, а не на наявній ваді. Вони готові до активної співпраці та комунікації з ними, побудови дружніх стосунків. Виходячи з результатів, взаємодія з особами з інвалідністю не викликає в опитаних студентів цієї групи негативних емоцій, сприяє утворенню контактів з ними. Прикладами слугують

такі твердження: «не підтримую упереджене ставлення», «воно не є виправданим, оскільки інвалідизовані потребують допомоги», «не підтримую упередження».

Нейтральне ставлення до упередження стосовно осіб з інвалідністю підтримало 19,5% студентської молоді. Це свідчить про те, що вони допускають можливість спілкування з такими людьми, і думка про це не викликає в них значного супротиву. До професійного спілкування з особами з інвалідністю представники нейтрального ставлення готові, проте утворення дружніх стосунків більшість з них не підтримують. Прикладами слугують такі твердження: «упередження виникає тільки в разі агресії з боку інвалідизованого», «загалом я добре ставлюсь до інвалідизованих, але мене лякає, коли вони поводять себе непристойно».

Менший показник був отриманий на основі аналізу позитивного ставлення студентської молоді до упередження стосовно осіб з інвалідністю. Тільки 5,5 % респондентів вважають таке ставлення виправданим, вони не готові до тісного спілкування з такими особами та не вважають їх повноцінними членами суспільства, виступають категорично проти побудови з ними будь-яких стосунків. Прикладом можуть служити такі висловлювання: «мене лякає зовнішній вигляд інваліда, не хочу з ним спілкуватись», «упередження є нормою, оскільки інваліди часто бувають агресивні». Такі твердження передбачають відмову від контактів та уникнення взаємодії з особами з інвалідністю.

Аналізуючи безпосередню готовність студентів факультету здоров'я та фізичного виховання ДВНЗ «УжНУ» до роботи за своєю спеціальністю, ми отримали такі результати: 50% опитаних впевнені, що працюватимуть за спеціальністю, 25% ще не визначились; 25% не працюватимуть (з них 10% вже працюють в іншій сфері).

Позитивним результатом є те, що більшість опитаних (50%) планують працювати у сфері фізичної терапії, ерготерапії, фізичної реабілітації. Студенти цієї групи готові до активної співпраці з інвалідизованими особами, рахують їх повноцінними членами суспільства, та готові допомагати долати їм труднощі, пов'язані з перебуванням в суспільстві.

Чверть опитаних (25%) поки що не визначились зі сферою діяльності, але суттєвого упередження стосовно осіб з інвалідністю не проявляють. Це свідчить про готовність допомогти особі з фізичними обмеженнями, що є теж дуже важливим показником, оскільки сприймання особи «інваліда» відрізняється, в залежності від сфери професійної діяльності.

Суттєву частку складають студенти, які вважають, що не працюватимуть за обраною спеціальністю. Цей показник сягає 25%, що є доволі високим рівнем. Враховуючи те, що, за аналізом попередньої шкали, 75% опитаних студентів не вважають упереджене ставлення до осіб з інвалідністю нормою, можна впевнено сказати, що незалежно від обраної сфери діяльності, молодь активно готова до безпосереднього контакту з особами з фізичними обмеженнями.

**Висновки.** Проаналізовано ставлення студентів спеціальностей «фізична терапія, ерготерапія» та «фізична реабілітація» до осіб з інвалідністю, оскільки їх майбутня професійна діяльність передбачає взаємодію з такими особами. Встановлено, що більшість опитаних (75%) позитивно ставиться до взаємодії з людьми з фізичними обмеженнями здоров'я, що дозволить їм більш ефективно виконувати професійні обов'язки, не вплине на психоемоційний стан, не сприятиме розвитку синдрому емоційного вигорання. Цей результат є важливим ще і в розрізі того, що 50% студентів планують працювати за спеціальністю.

#### Список використаної літератури

1. *Ткаченко О. І.* Громадянське суспільство, соціальна політика, проблеми інвалідності / О.І. Ткаченко // Державне будівництво. – 2012. – № 2. – Режим доступу: [http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu\\_2012\\_2\\_55](http://nbuv.gov.ua/UJRN/DeBu_2012_2_55).
2. *Іпатов А. В.* Поняття інвалідності в аспекті сучасного міжнародного права / А.В. Іпатов, І.Я. Ханюкова // Укр. вісн. мед.-соц. експертизи. – 2015. – № 3 (17). – С. 15–21.
3. *Ставицький О. О.* Оцінка студентами відносин близьких людей з інвалідизованими / О. О. Ставицький // Теоретичні та прикладні проблеми психології. Зб. наук. праць. – № 1 (36). – К.: Прінт Квік, 2015. – С. 368 – 373.
4. *Ставицький О. О.* Ставлення молоді до інвалідизації близьких людей / О. О. Ставицький // Гуманітарний вісник ДВНЗ «Переяслав-Хмельницький державний педагогічний університет імені Григорія Сковороди» – Додаток 2 до Вип. 35, Том I (13): Тематичний випуск «Міжнародні Челпанівські психолого-педагогічні читання». – К.: Гносис, 2015. – С. 360–365.
5. *Мазай Л. Ю.* Соціально-психологічні стереотипи у ставленні до людей з інвалідністю / Л. Ю. Мазай // Молодий вчений. – 2017. – № 3, ч. 2. – С. 271–274.
6. *Лихогляд Ю. Т.* Соціальна реабілітація людей з обмеженими можливостями [Електронний ресурс] / Ю. Т. Лихогляд // Матеріали XLV Науково-технічної конференції ВНТУ, Вінниця, 23-24 березня 2016 р. – Режим доступу: <http://conferences.vntu.edu.ua/index.php/all-hum/all-hum-2016/paper/view/690>.